

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 104
אלול תשע"ו

בימי בין הזמנים עסקו עובדי מוקד העירוב בהקמת עירובים שכונתיים בכמה ערים בארץ, בירושלים בבני ברק ובנתניה. כמו כן עומדים על הפרק עוד עירובים שכונתיים בערים אחרות, הממתניים להגע שיזכו להקים את העירוב.

מבררים לפני קניה ושכירות דירה,

האם יש שם עירוב טוב

יש להוסיף ולציין שבזמן האחרון נוסף חידוש גדול, בענין דרישת האברכים לעירוב שכונתי, עד כדי שאנשים שבאים לקנות דירה, מתקשרים למוקד העירוב לשאול אם יש שם עירוב מהודר. בחודש האחרון היו לפחות שנים ששאלו על עירוב לצורך רכישת דירה או שכירות דירה, השואל בענין רכישת הדירה, התעניין על מקום מתחרה, שכבר דיברו על כך שצריך עירוב שכונתי, אלא שהענין התעכב כבר כמה וכמה חודשים, מחמת חסור תקציב. ולכן אין שם כעת עירוב שכונתי, אלא רק את מה שיש מסביב כל העיר יחד, שהוא מאוד בעייתי, וצריך להימנע מלטלטל בו גם לנשים.

השואל שמע את הדברים, ואמר שאם כך הוא יחפש לו דירה בעיר אחרת, ובמקום אחר שיש בו עירוב כשר. והנה טענה זו נזכרה בגמרא באותו ענין בדיון קצת אחר, שחז"ל תקנו שגוי אוסר ופוסל את העירוב של הפת, אע"פ שבעצם דירת גוי אינה אוסרת, אלא כדי שלא ילמד ממעשיו (גמ' עירובין דף סב:), כלומר, שאדם יעדיף לגור במקום שכולו אנשים שומרי תורה ומצוות, ולא לגור בשכונת עם גוי, כדי שהוא יוכל לטלטל בשבת מחוץ לביתו, אל החצרות והרחובות כאשר הן מוקפות כדן. במקרה הנזכר האברך לא נמנע בגלל הנושא של חז"ל שיש שם חילונים וחז"ו שמא ילמד ממעשיהם, [עיי' במשנ"ב בהלכות עירובין (סי' שפ"ה) שעה"צ ס"ק ב'] מש"כ בענין זה נפק"מ לדניא בדיון תינוקות שגשבו, שיש חשש שילמד ממעשיהם למרות שאינם גוויים]. אלא האברך נמנע בגלל הנושא של כלל העירוב, מצד היקף המחיצות. אבל בכל זאת רואים שהמודעות לנושא העירוב גדלה ב"ה כל כך, שאנשים מחפשים לגור במקום שיש עירוב.

במקרה זה, המשיב במוקד העירוב כבר היה באותה שכונה ועשה תכנית לעירוב שכונתי, אלא שכאמור הענין התעכב, ולכן הוא אמר לאותו אברך ששאל אם כדאי לקנות שם דירה, שכפי הנראה יהיה שם בעתיד עירוב שכונתי, אלא שצריך יותר לדרבן את העסקנים לפעול בענין זה. ולכן המוקד הפנה אותו למי שהתעסק בתכנית העירוב, בתקוה שאם הוא ישמע שהדבר מונע מאברכים לבוא לאזור, הוא יתאמץ בשביל כך הרבה יותר. כעת בשבוע זה, לאחר פחות מחודש מפנייתו של האברך, היתה סיעתא דשמיא בדרך אחרת, והתקבל סיוע לכל התקציב הנצרך, ובעז"ה עומדים לבצע את הקמת העירוב השכונתי.

תקנת חז"ל שלא יגור במקום של גוי ומומזר

המצב הזה שאברכים שבאים לשכור דירה או לקנות, מבררים על כשרות העירוב היה כבר כמה פעמים גם בבני ברק, למרות שיש עירוב

שכונות רבות מתעוררות לעשות עירובים שכונתיים

בחודשים האחרונים ניכרת עליה גדולה בדרישת ציבור האברכים, לעשות עירובים שכונתיים כשרים, ולא לסמוך על עירובים עירוניים, שמחמת ההכרח שצריכים לכלול את כל העיר ואת הכבישים הראשיים, ומחמת הקושי באחזקתם, הם נתונים לכמה מחלוקות גדולות בפוסקים, וכשרותם אינה פשוטה כלל.

יש שכונות שעדיין אין בהם עירוב שכונתי, וכבר הרבה שנים דיברו על הצורך בעירוב שכונתי, והתחילו לאסוף כסף, אבל כמה פעמים העשיה נעצרה ולא הגיעה לידי מעשה, מחמת כל מיני סיבות. בהתחלה לא ידעו בכלל מה הם צריכים לעשות, מי יתכנן את העירוב שיהיה ע"פ הלכה. ואחרי שכבר שמעו על ת"ח מסוים, והוא בא והשקיע זמן, לתת תכנית כללית מה בערך צריך לעשות, ועל איזה אזורים ורחובות להתפרס, שוב נעצר הענין כאשר לא היה להם פועל שיודע את מלאכת העירובין. לפעמים הבעיה היא מתושבים שמתנגדים להקמת העירוב, אם זה באופן עקרוני, או כדי שהעמוד לא יעמוד ליד ביתם. דברים רבים כרוכים בתכנון ובעשיה של העירובים השכונתיים, ובהרבה מקרים האברך שהתחיל עם הענין, הפסיק באמצע והתיאש מכל הענין, מחמת גודל ההשקעה והקשיים שנערמו בדרכו.

למרות כל הקשיים, ולמרות ההשקעה הגדולה הכרוכה באיסוף הכספים למען העירוב, מוצאים בהרבה שכונות אברכים יקרים יראי שמים, שאיכפת להם, שהם רוצים ליטול לעצמם את הזכות הגדולה, של עשרות או מאות המשפחות שמטלטלות מידי שבת בשכונה, ואינן יודעות את חומרת הטלטול כשהעירוב מופסק. ככל שהאברכים מתעניינים יותר, מדברים יותר על הצורך הגדול בעירוב שכונתי, רואים יותר ויותר מקומות שמתארגנים לעשות את העירוב.

בזמנינו יש הרבה מקומות בארץ שמתגבשות קהילות חדשות של אברכים, ויודעים שיש במקומות כאלו קושי מסוים לסמוך על נושאי הכשרות והדת, ומתאמצים ללכת רחוק לחנויות כשרות, ונמנעים מלקנות דברים מסוימים, ונמנעים מלהיכנס לחנויות או רחובות פרוצים, אבל במיוחד בנושא העירוב קשה מאוד להיזהר, כיון שאי אפשר להשיג אותו במקום אחר, צריכים אותו דוקא ליד הבית, דוקא במקום הבעייתי. ולכן רבים נאלצים שלא למחות בבני ביתם שמטלטלים, וקשה להם ללמדם להימנע מהטלטול.

אבל צריך לחזור ולהדגיש שהעירובים הפשוטים אין בהם רק שאלה של חומרא, אלא שאלות של עיקר הדיון, וחייבים לדאוג שיהיה עירוב שכונתי, ולא לטלטל כשאין עירוב שכונתי.

התרחבות "מוקד העירוב"

לעשיית עירובים שכונתיים בארץ הקודש

במוקד העירוב מוסיפים להשקיע בחודשים אלו בהתרחבות העירובים השכונתיים, גם בשכונות שנמצאות מחוץ לערים החרדיות, בכל רחבי הארץ.

שכונתי ברוב האזורים, אבל יש מקומות בודדים עם חילונים שלא שכרו מהם, ולכן אברכים בררו והעדיפו את האזורים שכולם חרדים, ולא את האזורים המעורבים. המצב הזה, הוא קיום אמיתי של תקנת חז"ל, שביטלו את העירוב במקומו אלו, על מנת שאנשים לא יגורו בהם. אולם נתנו גם אפשרות לשכור מהגויים והמומרים, כיון שידעו שיש מצבים שאדם צריך לגור שם, וגם יש ענין שצריכים שיהיו עוד שכונות לחרדים, והדרך היא רק באופן שבאים בזמן שעדיין יש גויים או מומרים. מ"מ בעירוב מצאנו שחז"ל תקנו תקנה מיוחדת כדי שישתדלו שלא לגור במקום שיש גויים או מומרים.

לפי זה היה מקום לדון בדברי הגינת ורדים, שכתב לחדש שבזמן הזה בטלה תקנת חז"ל של שכירות מגוי, ואפשר לערב, כיון שבלא"ה הריים במקומות של גויים, והממשלה אוסרת לגור לבד [בזמנם], וסברא זו מצאנו לגבי הלואה הרי בית מגוי, שמדרכנן אסור להלוות לגוי בריבית כדי שלא ירבה להתעסק עם גויים, וכתבו הפוסקים ובוה"ו נהגו היתר, מחמת שבלא"ה גרים בין הגויים. וידוע שלגבי עירוב הפוסקים לא הסכימו להקל בזה, כמ"ש השבט הלוי (ח"ו סי' צ"ד אות י"ד) שמרן החת"ס דחה סברא זו בשתי ידים, ומ"מ היו אומרים את זה למקומות שאין שום אפשרות לשכור מהגויים והמומרים, שבכל זאת לא ימנעו מלעשות היקף כהלכתו, כדי שעכ"פ יהיה את שיטת הגינת ורדים. והנה לפי המצב כיום, שאברכים מחפשים ומבררים על מקום שאין בו מומרים, הרי לכאורה התבטלה סברת הגינת ורדים לגמרי, שהרי אנשים באמת נמנעים מכך תקנה זו, שלא לגור באותם מקומות שיש גויים ומומרים, ויש את האפשרות לגור במקומות שכולם שומרי שבת. וצ"ע למעשה.

באחד מהעירובים השכונתיים שנעשו בימי בין הזמנים, היו שני אחראים ת"ח הבקיאים בדיני עירובין המעשיים, עם החומרות וההידורים לצאת ידי כל השיטות שהובאו להלכה. ובהרבה מקומות היה דיונים הלכתיים ופטרונות מיוחדים, כדי שהעירוב יהיה מהודר כראוי. באחד המקומות תכננו לעשות צורת הפתח ברחוב לסיים את העירוב, אלא שהעמוד יוצא סמוך לגדר נמוכה, שאין בה גובה י' טפחים. ואם כן אין המשך למחיצות העירוב, והעירוב נחשב פרוץ. לכן הוסיפו עוד צורת הפתח בשטח הסמוך, [שטח ריק שמועד לגינה, ובינתיים ילדים עוברים בו], וצורת הפתח משמשת במקום מחיצה, על הצד השני של השטח, שבו יש גדר בגובה י' טפחים.

שימת לב להשלמת מחיצה בסמוך ללהיים

הנה כאן התעוררה להם בעיה, משום שהגדר הנמוכה [שצורת הפתח השניה הנ"ל עוברת עליה], נמצאת בסמוך לעמוד, וא"כ אי אפשר להעמיד את הלחי אלא מעבר לגדר, וישאר רווח בין הלחי לעמוד כעובי הגדר. [ואם בכל זאת ידחקו את הלחי בין העמוד לגדר, הרי כיון שהלחי צמוד לעמוד, הוא קרוב להיפסל, כי ברגע שהעמוד יתעקם מעט לכיוון החוט, הרי החוט יתחיל אחרי המקום שמעל הלחי, והלחי לא יהיה מתחת החוט, אלא מתחת העמוד]. והנה עובי הקיר הנמוך הוא כשלושים ס"מ, וא"כ הרווח בין הלחי לעמוד הוא יותר מג' טפחים, ובדרך כלל יוצא שיש עוד מעט רווח בין העמוד לקיר [בשביל יציקת הבטון שתחתיו], א"כ הרווח מגיע גם לדי' טפחים לשיעור הגרמ"נ, ובדין זה כתב המש"ב (סי' שס"ג ס"ק כג) שאם בסמוך ללחי של צורת הפתח יש פירצה, [מקום שאינו סגור

השלמת עובה המחיצה בין העמוד ללהי, וצירוף הקיר הנמוך

במחיצה גבוהה י' טפחים]. נחלקו האחרונים האם הוא כשר, ובשעת הדחק יש לסמוך להקל, ולכתחילה בודאי נכון לחוש להחמיר אפילו ברחוק ג' טפחים מן הכותל, עכ"ל המש"ב. ולפ"ז מקום עובי הקיר, הוא עצמו פירצה בין הלחי לעמוד, שרק מהעמוד והלאה מתחילה צורת הפתח הבאה הממשיכה את גבול העירוב.

לכן כדי להכשיר את העירוב, היו צריכים להשלים במחיצה גבוה י' טפחים, מהעמוד עד הלחי. והנה כאשר גובה הקיר ה' טפחים, היה ראוי שיספיק להשלים מעליו ה' טפחים נוספים, אבל זה דוקא כאשר משלימים את אורך המחיצה, משא"כ כאשר המחיצה היא לרוחב עובי הקיר, לא מספיק להשלים ה' טפחים, אלא צריך שיהיה י' טפחים מעל הקיר. וכך ידוע בין העוסקים בעירובים, ובמקרים כאלו עושים כביכול עמוד קטן מעל עובי הקיר באמצע, באופן שמוגיע לגובה מטר, והוא לבוד לעמוד, וממנו יש פחות מג' טפחים עד מקום הלחי.

באותו זמן היה שם גם אחד הבודקים של מוקד העירוב, והציע להם שבמקרה זה מספיק להשלים ה' טפחים בלבד, כיון שהעמוד והלחי קרובים אל ראש הכותל, וא"כ הברזלים יצטרפו עם ראש הכותל, ויהיו ביחד י' טפחים. אלא שהוא עצמו עורר שאלה מורכבת, שאם תהיה מחיצה בין הלחי לעמוד, יוצא שהעמוד אינו כשר כלפי צורת פתח זו, כי המחיצה מחלקת אותו באמצע, אלא צריך לעשות את המחיצה מאחורי הלחי, כביכול מחוץ לעירוב, ואז השלמת המחיצה לא תהיה סמוכה לראש הכותל, ושוב יצטרפו י' טפחים מעל המחיצה. הת"ח עמדו והתפללו זמן רב, מה הדין במחיצה שרק החלק התחתון שלה [הקיר הנמוך] בתוך הפתח, ואילו החלק העליון [הברזלים] מחוץ לפתח, או להיפך, שהחלק העליון בתוך הפתח, והחלק התחתון מחוץ לפתח.

העובדים התעכבו זמן רב, עד שיחליטו איך לעשות בצורה הכי טובה, ולבסוף הבודק של מוקד העירוב הכריע, שהטעם שרוצים שגם העמוד יהיה כשר כשיש לחי, היינו מחשש שהלחי יפסל, כגון שמשוהו יפגע בו או יחתוך אותו, ומסתבר שבמקרה כזה גם הברזלים המחוברים ללחי ירדו, ולא תהיה מחיצה כלל, ולכן מחמת ההכרח, לא צריך לחשוש כעת מפני המחיצה שבין הלחי לעמוד.

השלמת מחיצה בין העמוד למחיצה של דין גוד אסיק

במקום נוסף היה ג"כ צורך להעמיד את העמוד רחוק מהקיר, במקרה זה השתמשו בחלק העליון של השטח, והיה מסביבו קיר גבוה י' טפחים. בצירוף כזה המחיצה היא ע"י דין גוד אסיק, שכביכול הקיר שלמטה גודר את החלק העליון, וצריך שהעמוד יהיה סמוך תוך ג' טפחים לשפת הקיר החיצונה, שהיא המחיצה. וכיון שנשאר מרחק של כשישים ס"מ, היו צריכים להעמיד ברזלים בגובה מטר, כדי שתהיה מחיצה מהעמוד עד

השלמת מחיצה מהעמוד עד דין גוד אסיק

מקום הקיר. וכיון שבשישים ס"מ יש יותר משיעור שני פעמים לבוד, לא מספיק להעמיד ברזל אחד, אלא העמידו שני ברזלים, ע"י העובד המקצועי, שהתקין אותם בצורה חזקה וטובה.

אלו הם חלק מהדברים, שבעירובים השכונתיים וזקוקים לדעת הרבה פרטי הלכות, מפני שהם מקפידים גם על פירצות קטנות, ועל פרטים רבים בהלכה, וכן מקפידים לשתף מחיצות בין צורות הפתח [כדי שיהיה רוב מחיצות]. ולכן חשוב להקפיד לעשותם, ע"י ת"ח הבקיאים במיוחד בנושא הלכתי זה, ויודעים לשים לב לפרקטיקה החשובה מאוד בהתקנת העירובים.

חדש! ניתן לתרום בכרטיס אשראי במאות בתי כנסת ברחבי הארץ במכשירים של "גדרים פלוס" וכן במכשירי "קהילות"

מיתר יתרונות פחות האצאות

מיתר יתרונות פחות האצאות

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

